

**ALEKSANDR FAYNBERGNING “SUZAYAPMAN,
MUHABBAT, OLIS...” SHE’RI TAHLILI**

Odilova Charosxon Shavkatjon qizi
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Ingliz tili ikkinchi fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy lirika namunasi bo‘lgan she’rning badiiy-falsafiy qatlamlari, ramziy obrazlar tizimi hamda psixologik tasvir usullari ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida she’r poetikasi XX asr o‘zbek she’riyatining yirik vakili Aleksandr Faynberg lirikasining g‘oyaviy-estetik xususiyatlari bilan qiyoslanadi. Asarda muhabbat va ayriliq motivlari lirik qahramonning ichki kechinmalari orqali ochib berilib, tabiat obrazlari inson ruhiy holatining badiiy ekvivalenti sifatida talqin qilinadi.

Kalit so‘zlar: zamonaviy lirika, ayriliq motivi, ramz, metafora, ichki monolog, poetika, Aleksandr Faynberg.

Аннотация: В статье представлен научный анализ поэтико-философских аспектов современного лирического стихотворения. В процессе исследования поэтика произведения сопоставляется с лирикой известного поэта XX века Александра Файнберга. Основное внимание уделяется мотивам любви и расставания, раскрываемым через внутренний мир лирического героя, а также символической функции природных образов.

Ключевые слова: современная лирика, мотив расставания, символ, метафора, внутренний монолог, поэтика, Александр Файнберг.

Abstract: This article provides a scholarly analysis of the poetic and philosophical layers of a modern lyric poem. The study compares the poem’s poetics with the lyrical works of Alexander Fainberg, a prominent twentieth-century poet. Special attention is paid to the motifs of love and separation revealed through the inner world of the lyrical hero, as well as to the symbolic function of natural imagery.

Keywords: modern lyric poetry, motif of separation, symbol, metaphor, inner monologue, poetics, Alexander Fainberg.

KIRISH

Aleksandr Arkadevich Faynberg (1939–2009) — XX asrning yirik rus tilidagi shoirlari, tarjimon va ssenariynavislaridan biridir, O‘zbekiston adabiy hayotida muhim shaxs sifatida tanilgan. U 1939-yil 2-noyabrda Toshkentda tug‘ilgan. Uning oilasi Novosibirskdan Toshkentga ko‘chib kelgan, otasi Arkadiy Lvovich muhandis, onasi esa ishlab chiqarish sohasida ishlagan.

Faynberg o‘z ijodini asosan rus tilida yaratgan bo‘lsa-da, u O‘zbekiston madaniy

makonida faol ijod qilgan va millatlararo adabiy aloqalarni mustahkamlashga katta hissa qo'shgan shoir sifatida e'tirof etiladi. U O'zbekiston xalq shoiri unvoni bilan mukofotlangan, bu unvon uning mamlakat adabiyotiga qo'shgan xizmatini davlat darajasida tasdiqlaydi. Akademik ma'lumotlarga ko'ra, Faynberg 1965-yilda Toshkent Davlat Universitetining jurnalistika fakultetini tamomlagan. U adabiyotning ko'plab turlarida ijod qilgan: she'rlar, tarjimalar, ssenariylar — bularning barchasi uning ijodiy merosining boyligini ko'rsatadi.

Shoirning tarjimonlik faoliyati ham alohida ahamiyatga ega. U Alisher Navoiy, Abdulla Oripov, Erkin Vahidov va boshqa zamonamizning mashhur o'zbek shoirlari asarlarini rus tiliga tarjima qilib, o'zbek adabiyotini rus tilida o'qiydigan auditoriyaga tanitgan. Shu tariqa u madaniy ko'prik vazifasini bajargan tarjimon sifatida ham yuqori baholanadi. Faynberg, shuningdek, adabiyotga qo'shimcha ravishda kinematografiya sohasida ham faol ishlagan: uning ssenariylari asosida bir nechta badiiy filmlar va yigirmadan ortiq multfilmlar yaratilgan. Ijodiy merosi hayot davomida va undan keyin ham yuksak e'tirof etilgan. 2004-yilda Faynbergga Pushkin medali topshirilgan, u O'zbekiston va Rossiya madaniy aloqalarini mustahkamlashdagi xizmatlari uchun mukofotlangan.

Shoir o'z lirikasida inson ruhiyatining eng nozik va murakkab qatlamlarini — yolg'izlik, muhabbat, ayriliq, vaqt va xotira muammolarini falsafiy teranlik bilan yoritgan ijodkor sifatida tanilgan. Uning she'riyati tashqi voqealardan ko'ra ichki kechinmalarga, ruhiy drammatizmga urg'u berishi bilan ajralib turadi. Faynberg lirikasida tabiat obrazlari ko'pincha inson qalbining badiiy aksiga aylanib, lirik qahramon ruhiy holatini chuqur ochib beruvchi vosita vazifasini bajaradi.

Aynan shu jihatlar zamonaviy lirika namunasi bo'lgan tahlil qilinayotgan she'r poetikasida ham kuzatiladi. Unda ayriliq va muhabbat motivlari tashqi hodisa sifatida emas, balki inson ruhiy mavjudligining muhim bosqichi sifatida talqin qilinadi. Ramziy obrazlar, ichki monolog va falsafiy umumlashtirishlar she'rni Aleksandr Faynberg lirikasiga yaqinlashtiradi. Shu bois mazkur maqolada she'r poetikasi Faynberg ijodi bilan qiyosiy tahlil asosida o'rganiladi.

Zamonaviy adabiyot inson ruhiyatidagi murakkab, ko'pincha ziddiyatli kechinmalarni badiiy idrok etishga intilishi bilan ajralib turadi. Ayniqsa, lirika janrida muhabbat, ayriliq, yolg'izlik va ichki bo'shliq kabi holatlar falsafiy mazmun kasb etadi. Bunday she'rlarda tashqi voqealardan ko'ra lirik qahramonning ichki holati, ruhiy dinamikasi muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Faynberg ijodida lirik va epik yo'nalishlar o'zaro mushtarak holda namoyon bo'lib, uning she'riy asarlarida inson qalbiga xos kechinmalar, jamiyat hayotidagi dolzarb masalalar hamda tabiat go'zalligi badiiy uyg'unlikda tasvirlanadi.

Suzayapman, muhabbat, olis
Gulxanlardan o'rlaydi tutun.

Sendan bo'sa oladi yulduz,
Bu qirg'oqdan ketaman bugun.

Qirg'oqqa tashlayman langarcho'p,
Izmiga soladi moviy suv.
To'lqinlari yugurik, to'p – to'p
Daryo tubi – adabiy g'uluv.

Daryo bo'ylab oqim betizgin,
Tikilasan samoda – qushlar.
To'lqinlar ham ayriliq hissin
Sezgan kabi bir – birin ushlar.

Sirg'aladi bo'zlaring qaynoq,
Ko'rinmaydi gulxan tutuni.
Bulutlarning ortida – qirg'oq:
— Kechir! – ko'kka sig'maydi uning.

Tahlil qilinayotgan ushbu she'r ham mazkur xususiyatlarni o'zida mujassam etib, ramziy obrazlar va metaforalar orqali inson qalbidagi ayriliq fojiasini ifodalaydi. Ushbu jihatlar uni Aleksandr Faynberg lirikasiga yaqinlashtiradi. Shu sababli maqolada she'r poetikasi Faynberg ijodi bilan qiyosiy jihatdan o'rganiladi.

She'ning boshlanishidayoq lirik qahramonning beqaror ruhiy holati ifodalanadi: Suzayapman, muhabbat, olis... "Suzish" holati bu yerda tayanchsiz, aniq yo'nalishga ega bo'lmagan ruhiy vaziyatni anglatadi. Lirik qahramon muhabbat ichida emas, balki undan uzoqlashayotgan subyekt sifatida tasvirlanadi. Bu holat Aleksandr Faynberg lirikasida uchraydigan ichki chekinish, ruhiy yolg'izlik motivlari bilan uyg'unlashadi. Ayriliq she'rda tashqi majburiyat emas, balki ongli tanlov sifatida namoyon bo'ladi. Qahramon ketadi, chunki qolish ruhiy halokatga olib keladi.

RAMZIY OBRAZLAR TIZIMI

Gulxan va tutun obrazi: Gulxan yonib bo'lgan muhabbatni, tutun esa uning xira xotirasini ifodalaydi. Bu obrazlar muhabbatning o'tkinchi tabiati va uning inson xotirasida qoldiradigan izlarini anglatadi. Faynberg lirikasida ham so'nayotgan yorug'lik obrazi inson umrining o'tkinchiligi bilan bog'liq holda talqin qilinadi.

Yulduz obrazi: Yulduz obrazi sevgining ideal, ammo yetib bo'lmaz darajaga ko'tarilganini bildiradi. Bu holat sevgi real munosabatdan xotira va orzu shakliga o'tganini ko'rsatadi.

Qirg'oqqa tashlayman langarcho'p... Langarcho'p barqarorlik va bog'liqlik timsolidir. Uni tashlash — o'tmishdan ongli ravishda voz kechishdir. Daryo esa hayot

va taqdir ramzi bo‘lib, lirik qahramon o‘zini uning oqimiga topshiradi.

“Daryo tubi – adabiy g‘uluv”. Mazkur misra ijod va iztirob o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ochib beradi. Faynberg lirikasida ham ichki og‘riq ijodiy energiya manbai sifatida talqin qilinadi. She’rda tabiat inson ruhiyatining badiiy ekvivalenti sifatida namoyon bo‘ladi. To‘lqinlarning “bir-birini ushlashi” ayriliq hissining borliq miqyosiga ko‘tarilganini anglatadi. Bu poetik usul Faynberg lirikasida ham keng qo‘llaniladi.

“— Kechir! – ko‘kka sig‘maydi uning”. Bu kechirim kech aytilgan va shu bois fojiali ma’noga ega. Faynberg ijodida ham kechikkan so‘z va aytilmagan iqrar inson ruhiyatida og‘ir yuk sifatida talqin qilinadi.

XULOSA

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, mazkur she’r zamonaviy falsafiy lirikaning muhim namunalaridan biridir. Unda ayriliq shaxsiy fojea doirasidan chiqib, umuminsoniy ruhiy holat darajasiga ko‘tariladi. Ramziy obrazlar tizimi, ichki monolog va tabiat tasvirlari Aleksandr Faynberg lirikasiga yaqin poetik tafakkurni namoyon etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2020.
2. Meliqo'ziyeva Z.(2023). O'zbek va rus yozuvchisi Aleksandr Faynberg hayoti, ijodining bugungi kundagi ahamiyati, Scientific Impulse, 1(9), 770-772
3. Yangiboyeva , M. . (2024). ALEXANDER FEINBERG: LIFE AND CREATIVE LEGACY. Теоретические аспекты становления педагогических наук, 3(23), 169–171. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/tafps/article/view/60966>
4. Shukhratova, S. (2024). THE ARTISTIC CREATION AND LIFE OF ALEXANDER FEINBERG. Академические исследования в современной науке, 3(33), 26–28. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/arims/article/view/50166>
5. Shukhratbekova , Z. . (2025). ALEKSANDR FAYNBERG’S ROLE IN UZBEK LITERATURE. Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations, 1(1), 102–104. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/jmsi/article/view/82776>
6. <https://n.ziyouz.com>